

شورای عالی حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

مدرسه علمیه الزهرا (س)

شهرستان خوی

ویژه علامه حلی

شئونات فردی، اجتماعی،

خانوادگی طلبه

استاد راهنما :

خانم دکتر نجیبه هنرور

پژوهشگر :

فاطمه باقری

پاییز ۹۶

چکیده

شأن به معنای حال و کار است. جمع شأن شؤن است یعنی پیوستگی میان استخوان های سر، که قوام و پایداری انسان به آنها بستگی دارد و در جای دیگر به معنای زمین باریکه ای در کوه که پاره ای درختان مانند نخل در آن بکارند. طلبه نباید به خاطر درس همه مستحبات را ترک کند باید در انجام پاره ای از آن مقید باشد. از جمله مستحبات مهم نماز شب و تلاوت قرآن است. یکی دیگر از امور مهم پرهیز از ازدواج کردن است. طلبه با این کار خود را گرفتار آفت و بلایی می کند که او را از کارهای علمی باز می دارد. تزامم میان شئون طلبگی با شئون خانواده است برخی از طلاب به خانواده های متمکن هستند طلبه حتی اگر توان مالی فوق العاده دارد در نوع مخارج زندگی نباید از سطح متوسط مردم بالاتر باشد بلکه شایسته است که اندکی پایین تر از این سطح قرار گیرد.

در تحقیق حاضر (شئون فردی، اجتماعی و خانوادگی طلبه) مورد بررسی قرار گرفته است که بررسی این موضوع برای روحانی لازم و ضروری است. باید روحانی شئون خود را بشناسد تا به هدفی که در نظر دارد برسد و در آن ها موفقیت لازم را به دست آورد. انشاء الله توانسته باشیم مطالب را به خوبی به خوانندگان این تحقیق ارائه دهیم.

کلید واژه : شؤن، طلبه، شئون فردی، شئون اجتماعی، شئون خانوادگی.

مقدمه

شأن به معنای حال و کار است. جمع شأن شؤن است یعنی پیوستگی میان استخوان های سر، که قوام و پایداری انسان به آنها بستگی دارد و در جای دیگر به معنای زمین باریکه ای در کوه که پاره ای درختان مانند نخل در آن بکارند.

طلبه مبلّغ آموزه های دینی است و وظیفه دارد قواعد عمل دینی و سلوک پسندیده معنوی را به دیگران بیاموزد طلبه هم باید خودش قاعده مند عمل کند و دفاع روشنی از شیوه و سیره خود هم داشته باشد و هم از آن جا که آموزگار رفتار است، باید بیان قواعد رفتار به دیگران موفق و کار آزموده باشد. این مقاله درباره شئون طلبه است که مورد بررسی قرار گرفته است باید دید که چه چیزهایی در شأن طلبه است و طلبه باید از آن شئون چگونه استفاده کند همانطور که می دانیم طلبه با سایر افراد عام متفاوت است باید رفتار و کردار او مطابق شأن طلبگی او باشد. اگر رفتار او درست نباشد نمی توان احکام الهی را به مردم ابلاغ نمود در این مقاله به (شئون فردی، اجتماعی و خانوادگی طلبه) مورد تحقیق قرار گرفته است. هدف نویسنده از این مقاله آن است که طلبه در سه مورد باید چه عکس العملی داشته باشد. اگر به دغدغه تنظیم دقیق شئون زندگی صنفی پاسخ بهنگام و مناسب داده نشود، بیم آن می رود که پس از زمان نسبتاً کوتاهی این شعله رو به خاموشی گذارد و طلبه را در مواجهه با عرصه های پر تنوع و صحنه های گاه پیش بینی نشده زندگی به تنظیم انفعالی و نسنجیده مشی و منش خود بکشانند و رفتار ابهام و حیرت دائمی گرداند.

پژوهشگر در این مقاله از کتاب های مختلفی مثل: راهکارهای موفقیت در تحقیق علوم اسلامی محمدعلی مجاهدی، درسنامه میثاق طلبگی (اخلاق و آداب طلبگی) کاظم علی محمدی، نسیم هدایت رهنمودهای بندگان به طلاب جوان علی وافی استفاده کرده است و پژوهشگر این مقاله را بصورت توصیفی و کتابخانه ای گردآوری کرده است.

مفهوم شناسی

الشأن به معنای حال و کاری که اتفاق می افتد و رخ می دهد و اصلاح می شود؛ واژه شأن - در این معنی جز در مورد حالات و کارهای بزرگ بکار نمی رود؛ آیه : « كَلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ » (الرحمن (۵۵)، آیه ۲۹) یعنی خداوند همواره در کار ایجاد و آفرینش و رزاقیت است. - شأن الرأس - کل جمعش - شُؤْنٌ - است. یعنی پیوستگی میان استخوان های سر، که قوام و پایداری انسان به آنها بستگی دارد. (یعنی استخوان های سر و صورت که در طرفین سر قرار دارد.) (ابوالقاسم، حسین بن محمد بن فضل معروف به راغب اصفهانی، المفردات فی غریب القرآن: تفسیر لغوی و ادبی قرآن، ج ۲، ص ۳۶۴).

در کتاب های لغت دیگر هم درباره معنای شأن همانطور که ذکر شده است و علاوه بر آن در کتاب دایره المعارف دشتی در مورد معنای شأن چنین آمده است : حق، باره، این آیه در شأن فلان نازل شده؛ درباره او آمده. منزلت. حقیقت، آنچه هست، از این معنی است ضمیر شأن. (مصطفی، حسینی دشتی، دایره المعارف جامع اسلامی، ج ۳، ص ۸۲۷).

الشأن ج شُؤْن و شیئان و شئون. ۱- مص . شأن ۲- حال، کار و بار ۳- مقام، جایگاه ۴- کار بزرگ و مهم ۵- سرشت، طبیعت : « ما شأنه ان یفعل کذا » : در خوی و سرشت او نیست که چنان کند. ۶- نیاز ۷- و ج شُؤْون و شُؤن : زمین باریکه ای در کوه که پاره ای درختان مانند نخل در آن بکارند. (مسعود، جبران، الرائد، فرهنگ الفبایی عربی به فارسی، ج ۲، ص ۱۰۰۲).

شؤونات فردی طلبه

(۱) وظیفه طلبه در امور معنوی

وظیفه طلبه از همان ابتدای تحصیل، پرورش روح معنویت در جان خویش است تا با تمسک به دعاها، زیارت ها و مستحبات، عطش جان خود را فروبنشانند. پرداختن به درس و بحث نباید طلبه را از انس به خدا و مناجات با او بازدارد.

طلبه موفق کسی است که با برنامه ریزی خوب در خارج از ساعات درس، بحث و مطالعه، به طور منظم از مستحبات بهره گیرد و معنویت خود را در کنار درس و بحث، تقویت نماید. در بین امور معنوی، یکی از مهم ترین اعمال، نماز شب است. نماز شب برای موفقیت طلبه در حکم واجب و از اهمیت خاصی برخوردار است. گویند هر کس که در مقامات دینی موفق شده و منشا آثار خیر و مفید گردیده، اهل نماز شب بوده است و این حقیقتی مجرب است. (محمدعلی، مجاهدی، راهکارهای موفقیت در تحصیل علوم اسلامی، ص ۷۳).

آیت الله العظمی ناصر مکارم شیرازی در مورد آن می فرماید: ما معتقدیم که طلبه نباید به خاطر درس، همه مستحبات را ترک کند و همانطور که در پاسخ قبل گفته شد، باید در انجام پاره ای از مستحبات مقید باشد. از جمله مستحبات مهم، نماز جماعت، نماز شب و تلاوت قرآن کریم است. اگر بتواند هر شب، نماز شب بخواند، بسیار کار خوبی است ولی اگر موفق نشد، حداقل یکی دو شب در هفته، مثلاً شب های پنجشنبه و جمعه را نماز شب بخواند و نماز روزانه را حتماً در مسجد و به جماعت به جای آورد، قرآن کریم را هر روز صبح به هر مقدار که می تواند، یک جزء، نیم جزء یا حتی یک صفحه با تدبیر در معانی آیات، تلاوت کند و در مواقع حساس و مناسبت های گوناگون هم توسل و

روابط اجتماعی کاشته و در آینده ای نه چندان دور، محصول شوخی های بی حد و مرز خود را به دست خواهند آورد

دوستی و صمیمیت طلاب، به عنوان این که رفتار آنان در اجتماع تاثیرگذار بوده و نقش الگوهای رفتاری را برای دیگران عهده دار می باشند، برکات وصف ناپذیری در پی دارد و دشمنی آنان با همدیگر نتایج بسیار تاسف باری را به دنبال خواهد داشت.

« عن علی علیه السلام: آفةُ الهیةِ المزاحُ ».

انسانی که دیگران به او با دیده عظمت و بزرگی می نگرند، چنانچه در حضور دیگران و بدون توجه به منزلت اجتماعی و ارزش شخصیت خویش، مکرراً با اطرافیان شوخی کند، کم کم جایگاه خویش را از دست داده و ابهت و عظمت او اُفت خواهد کرد باید توجه داشت که تواضع و به اصطلاح خاکی بودن، کاملاً با شوخی و سبک سری متفاوت است و نباید بین آنها خلط شود

طلبه ای که لباس مقدس روحانیت بر تن دارد و مثلاً امام جماعت محلی است، یا استادی کلاسی را بر عهده دارد، هرگاه بی محابا به مزاح و سربه سر گذاردن با این و آن بپردازد، هیچ گاه نمی تواند ابهت لازم را برای خود حفظ کند و با شکسته شدن ابهت او، زمینه پذیرش مواعظ و نصایحش برای دیگران از بین خواهد رفت.

« قال الصادق علیه السلام: لا تُمازِحَ فَيُحْتَرَأَ عَلَیْكَ »

رفتار هر شخص، تا حد زیادی تعیین کننده نوع برخورد دیگران با اوست. معروف است که هر کس باید احترام خودش را نگهدارد. بدیهی است که شوخی زیاد و رفتار به دور از شؤونات با دیگران، ایجاب می کند تا اطرافیان جرات و جسارت پیدا کرده و همان رفتار را با فرد داشته باشد.

طلاب ارجمند می دانند که اگر با ادب، نزاکت و سخنان و حرکات سنجیده با مردم مراوده داشته باشند، زود مورد علاقه آنان قرار می گیرد و این فرصت بسیار مناسبی است برای انتقال ارزش های الهی به آنان ... حتی اگر در موقعیت تبلیغی نیز نباشیم، حق نداریم بگذاریم دیگران نسبت به ما جرات گستاخی و بی احترامی پیدا کنند؛ زیرا ما انسانیم و انسان جایگاهی فراتر از این حرف ها دارد.

« عَنْ عَلِي عَلَيْهِ السَّلَامُ: كَثْرَةُ الْمِزَاحِ تُذْهِبُ الْبَهَاءَ »

کسب آبرو و وجهه در نظر دیگران، مستلزم رفتاری در خور شأن و مورد پسند مردم می باشد. شوخی که همواره با نوعی سبکی و احیاناً با حرکت یا سخنان جلف و زننده همراه است، به آبروی فرد لطمه جدی وارد ساخته و با توجه به ارتکاب استباه در شوخی ها و نارضایتی که در دیگران ایجاد می شود و آنان را به برخورد متقابل وا می دارد برای وجهه اجتماعی انسان بسیار مضرّ است ... (علی، وافی، نسیم هدایت، رهنمودهای بزرگان برای طلاب جوان، صص ۴۳۸-۴۳۴)

نتیجه گیری کلی

شوون طلبه در سه مبحث مورد بررسی قرار گرفته است: از جمله فردی، اجتماعی، خانوادگی.

از شئون فردی طلبه، وظیفه طلبه در امور معنوی است که طلبه علاوه بر واجبات، باید مستحبات را هم به جا آورد. از جمله مستحبات می توان به نماز شب اشاره کرد. یکی دیگر از شئون فردی پرهیز از ازدواج نابهنگام طلبه است، طلبه نباید زود اقدام به ازدواج کند مشغوله های زندگی او زیاد شده و باعث عقب ماندن او از درس و تحصیل می شود طلبه باید سال های زیادی شب و روز تلاش کند تا احکام الهی را فرا گیرد و آن را به مردم ابلاغ نماید. ساده زیستی و مسئولیت پذیری و ... از شئون طلبه می باشد.

از شئون اجتماعی طلبه، ضعف در مهارت های ارتباطی و اجتماعی می باشد. انسان موجودی اجتماعی است و چگونگی ایجاد ارتباط او با دیگران نقش در زندگی فردی و اجتماعی اش دارد. ممکن است در یک فرهنگ خاص آموزه های غیر شرعی هم وجود داشته باشد ولی هنجار و ناهنجار عرف در جایی مورد قبول است که مخالف هنجار و ناهنجار شرع نباشد و در موارد تعارض ملاک شرع حاکم و مقدم است و از شئون اجتماعی می توان به رعایت وقار و پرهیز از رفتار سبک، شوخی و مزاح اشاره کرد.

از شئون خانوادگی طلبه، تزامم میان شئون طلبگی با شئون خانوادگی است. این گروه اگر بخواهند شئون خانوادگی خود یا همسر خود را مراعات کنند مجبورند از رعایت جلوه های رفتاری متناسب طلبه خارج شوند چنانچه بخواهند متناسب شئون طلبگی عمل کنند در میان اقوام خود متهم به خشک دستی یا خشک مغزی می گردند و مورد مذمت قرار می گیرند و از دیگر شئون طلبه مخارج و دارایی آن است طلبه باید در میزان هزینه ها و دارایی مشهود خود متوسط مردم را مراعات کند و فاصله فاحشی از توده جامعه نداشته باشد سطح زندگی طلبه نه از سطح متوسط مردم به اندازه بالاتر رود می توانیم به تداوم صمیمیت در زندگی مشترک، مهربانی و گذشت، خانواده طلبه، از شئون طلبه اشاره کنیم.

منابع

۱- قرآن

۲- نهج البلاغه

۳- جبران، مسعود، الرائد: فرهنگ الفبایی عربی به فارسی، رضا انزابی نژاد، مشهد، انتشارات

آستان قدس رضوی، شرکت به نشر؛ ۳۶۱.

۴- حسینی دشتی، مصطفی، دائره المعارف جامع اسلامی، تهران، موسسه فرهنگی آرایه، ۱۳۸۵.

۵- راغب اصفهانی، ... المفردات فی غریب القرآن: تفسیر لغوی و ادبی قرآن؛ غلامرضا خسروی

حسینی، تهران، انتشارات مرتضوی، ۱۳۸۳.

۶- عالم زاده نوری، محمد، درآمدی برزی طلبگی هنجارشناسی جلوه های رفتاری حوزویان، قم:

دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۸.

۷- علی محمدی، کاظم، درسنامه میثاق طلبگی (اخلاق و آداب طلبگی) ، قم، مرکز مدیریت

حوزه علمیه، ۱۳۹۵.

۸- مجاهدی، محمدعلی، راهکارهای موفقیت در تحصیل علوم اسلامی، نجف اباد، انتشارات انصار

الامام المنتظر (عج)، ۱۳۷۸.

۹- وافی، علی، نسیم هدایت رهنمودهای بزرگان به طلاب جوان، قم، انتشارات شفق، ۱۳۸۸.